

Problemen na de geboorte

Het is voorjaar, de veulens worden weer geboren. Om de eigenaar gerust te stellen, is een controle na de geboorte door de dierenarts altijd goed. Soms komen we een probleem tegen bij de merrie en/of het veulen.

In onderstaand artikel worden enkele aandoeningen besproken die we regelmatig tegenkomen in de praktijk.

Tekst: Ad van Beek | Foto: Arnd Bronkhorst

Ad van Beek

Studeerde in 1995 af als dierenarts in Utrecht en is sinds 2000 Erkend Paardendierenarts.

Hoefslag publiceert maandelijks een artikel, waarin een veterinaire onderwerp wordt behandeld. Deze artikelen zijn geschreven door de vijf Erkend Paardendierenartsen van Dierenartsenpraktijk Moergestel. Deze vijf paardendierenartsen werken vanuit een klassieke, reguliere geneeskunde en volgen de moderne ontwikkelingen op de voet. Elke paardendierenarts heeft zich vanuit eigen interesse in één of meerdere onderdelen van de veterinaire geneeskunde bekwaamd. De veterinaire werkzaamheden zijn op basis van die interesse verdeeld. De auteur van dit artikel richt zich in het bijzonder op de eerste lijnszorg, waaronder gynaecologie en gebitsverzorging. Van Beek is de fokker van onder meer een hengst die in de tweede bezichting van het KWPN werd voorgesteld.

Op www.dapmoergestel.nl vindt u alle Hoefslagartikelen van DAP Moergestel.

Nageboorte

Als het veulen geboren is, moet de nageboorte er normaal gesproken vrij vlot afkomen. Normaliter komt de nageboorte af binnen één à twee uur. Het mag in ieder geval niet langer duren dan zes uren. Als voorbeeld; indien een merrie geveulend heeft om 21.00 uur, is het verstandig om reeds rond 23.00 uur contact op te nemen met een dierenarts, aangezien het tijdstip zes uur na de geboorte midden in de nacht valt. Tijdig overleg met de dierenarts hoeft van een merrie waar de nageboorte (nog) niet afkomt geen spoedgeval te maken, maar als er pas na zes uur aan de bel wordt getrokken, kan de dierenarts niet te lang wachten met behandelen om problemen te voorkomen. De merrie die aan de nageboorte staat, krijgt het hormoon oxytocine toegediend, per injectie of per infuus waardoor de nageboorte hopelijk alsnog loskomt. Als de nageboorte erg vast zit, is deze behandeling niet afdoende en zal

de nageboorte met de hand losgemaakt moeten worden van de baarmoederwand. Erg belangrijk daarbij is dat er geen stukjes nageboorte achterblijven in de baarmoeder, de merrie zou daar ernstig ziek van kunnen worden (shock, hoefbevangenheid). Bij controle van de nageboorte na een normaal verlopen bevalling is het trouwens altijd zaak goed de nageboorte te controleren; een volledige nageboorte heeft de vorm van een panty, met twee pijpen en 'kousenvoeten' aan de uiteinden! Als de nageboorte met de hand verwijderd dient te worden of als de nageboorte erg vies is en er een ontsteking van de baarmoeder wordt vermoed, dient de baarmoeder gespoeld te worden met schoon water met eventueel zout of een desinfecteermiddel. De merrie zal dan meestal antibiotica en ontstekingsremmers toegediend krijgen. Na een dergelijke behandeling moet de merrie regelmatig gecontroleerd worden (temperaturen, beoordelen van de baar-

moederinhoud en algemene toestand) en indien nodig herhaald behandeld worden. Het advies naar de eigenaar is om zeker contact op te nemen als de temperatuur verhoogd is (hoger dan 38.3 graden Celsius), niet wil eten of stijf begint te lopen. Vooral dit laatste symptoom is zorgwekkend, omdat er dan waarschijnlijk al sprake is van een beginnende hoefbevangenheid door de gifstoffen (toxinen) in de inhoud van de ontstoken baarmoeder.

Cloaca

Van een cloaca is sprake als er een verbinding ontstaat tussen de schede en het rectum. Dit kan gebeuren als er tijdens de uitdrijvingsfase bij het veulenen bijvoorbeeld een voetje van het veulen door de vaginawand wordt geperst. Deze beschadiging kan beperkt zijn tot het laatste deel van de schede, maar kan soms al ontstaan ter hoogte van de baarmoedermond. In alle gevallen moet de beschadiging middels chirurgisch ingrijpen hersteld worden. Meestal kan dit pas plaatsvinden, nadat het veulen gespeend is. Zeker bij de uitgebreidere beschadigingen is het geen eenvoudige ingreep, omdat er soms diep inwendig geopereerd dient te worden. Bovendien wordt er gewerkt in een gebied dat niet steriel is, waardoor er meer kans is op vervelende ontstekingsreacties die de genezing bemoeilijken. Verder moeten deze merries gedurende een langere periode vasten, wat niet bevorderlijk is voor de conditie van het paard en veel eigenaren vinden het geen pretje om dit aan te zien. Ook kleinere beschadigingen aan de schede komen geregeld voor; zeker bij merries die 'dichtgezet' zijn na de dekking. Afhankelijk van het oordeel van de dierenarts moet het hechten gebeuren bij de eerste dagcontrole van het veulen of pas weer nadat de merrie opnieuw geïnsemineerd is.

Uierontsteking

Een merrie met uierontsteking kan in meer of mindere mate ziek zijn. Meestal zien we dat de uier gezwollen en pijnlijk is en soms is de merrie er echt beroerd van (koorts, slecht eten en sloom). Daar-

Foto: DAP Moergestel

De **NAGEBOORTE** heeft de vorm van een panty met dichte kousenvoeten

door laat de merrie het veulen minder drinken. Let goed op of het veulen niet benadeeld wordt.

De behandeling bestaat uit ontstekingsremmers en antibiotica en eventueel de uier regelmatig leegmelken. Overigens, hoewel uierontsteking natuurlijk mogelijk is, komt deze aandoening na het veulenen eigenlijk zelden voor.

Wel treedt uierontsteking wat vaker op na het spenen.

Te weinig biest

De eerste moedermelk wordt biest genoemd en is van essentieel belang voor het veulen. Biest is vaak wat vetter dan de volgende melk en bevat meer energie en voedingsstoffen dan gewone melk. Verder zitten er in biest antilichamen die ervoor zorgen dat een veulen de eerste maanden beschermd wordt tegen allerlei infecties door bacteriën en/of virussen. Als een veulen niet voldoende afweerstoffen opneemt, kan het bijvoorbeeld ernstige diarree en gewrichtsontstekingen krijgen met alle gevolgen van dien. De darmwand van een pasgeboren veulen is slechts gedurende de eerste zes tot twaalf uur passabel voor deze afweerstoffen, waarbij geldt: hoe meer tijd erover heen gaat voordat de eerste biest wordt opgenomen, hoe minder antilichamen de darmwand kunnen passeren. Het is dus erg belangrijk om te weten of een veulen na de geboorte genoeg biest gedronken heeft. Als een veulen te zwak is en zodoende niet kan drinken of als een veulen niet mag drinken van de merrie (merrie is nerveus of heeft bijvoorbeeld uierontsteking) zal het te weinig biest binnen krijgen. Ook als de merrie voor het veulenen al veel biest heeft laten lopen, zal het veulen niet voldoende afweerstoffen binnen krijgen. In al deze gevallen moeten we het veulen helpen om voldoende antilichamen binnen te krijgen. Indien er twijfel is over de biestopname van het veulen, kan er 24 tot 48 uur na de geboorte middels een relatief eenvoudig bloedonderzoek (glutaaraldehydetest) een indicatie verkregen worden over de biestopname van het veulen. Als direct na de geboorte duidelijk is dat het veulen te weinig heeft

gedronken, dan kan de merrie gemolken worden en de biest met de fles – of indien nodig met een maagsonde – toegediend worden.

Zeker in de Verenigde Staten is het erg gebruikelijk om na de geboorte bij de moeder biest uit te melken (bijvoorbeeld een halve liter) en middels een (lammer)fles aan te bieden bij het veulen. Zo ben je er zeker van dat de eerste opname door het veulen zeker is gebeurd en kun je met een gerust hart het bed opzoeken. Het alternatief is wachten of het veulentje zelf aan het drinken gaat, normaliter kan dit toch enige uren duren. Soms kan het nodig zijn om biest van een andere merrie toe te dienen. Zeker jonge merries en volbloeds laten zich moeilijk melken! Tip: indien een makke merrie erg veel biest heeft, kan het verstandig zijn om wat in te vriezen voor geval van nood. De antilichamen worden door het invriezen niet beschadigd en de biest blijft een jaar bruikbaar. Het ontdoeien moet au bain marie gebeuren en nooit in de magnetron of op het vuur!

Als de kritische grens bereikt is (na ongeveer 12-24 uur) en er is middels de bloedtest gebleken dat een veulen te weinig antistoffen heeft opgenomen, dan kan de dierenarts het veulen door middel van een infuus plasma toedienen. Plasma is de bloedvloeistof die overblijft na verwijderen van de cellen uit het bloed. In plasma zitten de benodigde antilichamen om de afweer van het veulen op peil te brengen, maar het zorgt ook voor opvulling van de bloedsomloop en het bevat tevens voedende stoffen.

Meconiumobstipatie

Meconium is de eerste ontlasting van een veulen en wordt in de volksmond ook wel darmpek genoemd. Overigens is darmpek geen echte ontlasting, maar een overblijfsel van darmcellen gecombineerd met ingedroogd slijm. Deze ontlasting is vaak wat harder en soms kan het veulen deze ontlasting niet kwijt raken. Zeker bij hengstveulens met hun smallere bekken komt dit wel voor. Het veulen gaat dan vaak met een kromme rug staan, gaat wat heviger persen op het pek en in een enkel

geval wordt het veulen behoorlijk koliekerig (rollen, languit liggen e.d.). Vaak is het toedienen van een klysmavoldoende om de ontlasting te verweken, waardoor de obstipatie opgelost wordt. In een enkel geval moeten pijnstillers gegeven worden om de zaak tot rust te brengen. In hardnekkige gevallen kan het noodzakelijk zijn om het veulen te laxeren of rigoureuzer uit te spoelen. Het is een goede gewoonte om veulentjes die pas geboren zijn altijd een onschuldig klysmavol te geven met microlax. Bedenk wel, dat de hoeveelheid darmpek soms wel een halve meter lengte heeft!

Navelbreuk en liesbreuk

Bij een aantal veulentjes zien we een navelbreukje. Meestal is dit geen probleem en zal de breuk na verloop van tijd vanzelf dichtgroeien. Soms is de breuk echter wat groter en zal deze in de loop van het eerste maanden niet dichtgroeien. In zo'n geval moet wel chirurgisch ingegrepen worden, waarbij de breuk gesloten wordt. De operatie voeren de dierenartsen normaal pas uit nadat het veulen gespeend is. Hetzelfde geldt in principe voor hengstjes met een liesbreuk. Soms, als de breuk te groot is, moeten deze al eerder geopereerd worden. Het is van belang dat als een veulentje met een breukje koliekerig wordt, niet te lang afgewacht wordt met behandelen. Soms kunnen de ingewanden die in de breuk liggen afgekneld raken en zo koliek veroorzaken.

Besluit

Een merrie met haar veulen in de wei is prachtig, zeker als alles bij de geboorte voorspoedig is verlopen. Indien er dingen mis (lijken) te gaan, moet een eigenaar niet aarzelen contact op te nemen met een deskundig dierenarts. Ook een eerste dagcontrole is erg zinvol, zeker indien het normaalbeeld rond de geboorte voor de eigenaar niet goed bekend is. |

Hans van Gils bespreekt de volgende keer drachtigheidsonderzoek en tweelingproblematiek.